

Elżbieta Czekiel-Świtalska*

ZNAK MIEJSCA A NOWOCZESNA PRZESTRZEŃ ARCHITEKTO- NICZNA

THE SIGN OF A PLACE IN MODERN ARCHITECTURAL SPACE

Nowoczesny obiekt architektoniczny staje się znakiem miejsca wykorzystując na przykład oryginalną przestrzeń urbanistyczną, znaną na świecie imprezę międzynarodową, najnowsze technologie. Historyczna przestrzeń powinna być znakiem miejsca samym w sobie, a nowa zabudowa z pokorą ją uzupełnia, bez rywalizacji do tytułu o symbol miejsca. Miejsca, które historycznie już zapisały się sławą na mapach świata, same są znakiem.

Słowa kluczowe: znak miejsca, nowoczesna architektura

The modern building becomes a sign of a place making use of such a factors, as for example an original urban space, some international events, modern technologies etc. The historical space should be a sign of a place itself, and the new buildings should complement it without aspiration for the range of „the sign of the place”. The places already historically famous all around the world are the sign of their place itself.

Keywords: the sign of a place, modern architecture

The modern building becomes a sign of a place making use of such a factors, as for example an original urban space, some international events, modern technologies etc. The historical space should be a sign of a place itself, and the new buildings should complement it without aspiration for the range of „the sign of the place”. The places already historically famous all around the world are the sign of their place itself.

Nowoczesny obiekt architektoniczny powstaje w określonej przestrzeni, która jest przez niego albo lekceważona i próbuje nadać jej nowe znaczenie, stać się jej znakiem albo wpisuje się w nią, grzecznie i bez afirmacji samego siebie, lecz dopełniając za- stałą w danej przestrzeni architekturę.

Otoczająca nas przestrzeń spostrzegana jest, zapamiętywana i rozpoznawana dzięki charakterystycznym sekwencjom. W krystalizowaniu się tych sekwencji istotną

* Czekiel-Świtalska Elżbieta, dr inż. arch., Politechnika Szczecińska, Instytut Architektury i Planowania Przestrzennego.

rolę odgrywają formy mocne, współtworzące ich atmosferę i stanowiące czytelne znaki, pozwalające na jednoznaczny identyfikację miejsc i przestrzeni [1].

Czy nowoczesna architektura, sama w sobie może stać się znakiem miejsca? Przy tak dużej ilości nowej zabudowy, jaka powstaje w coraz szybszym tempie, trudno jest stać się znanym znakiem. Dzisiaj w poszukiwaniu rozgłosu jakiegoś obszaru, szuka się pomysłu na, np. ciekawą przestrzeń, nowoczesną architekturę czy też organizację imprezy międzynarodowej, a to staje się znakiem miejsca.

Przestrzeń urbanistyczna, jako znak miejsca

Znak miasta może powstać, dzięki urbanistycznemu pomysłowi na zagospodarowanie przestrzeni.

Przestrzeń, która stała się znakiem Walencji, jej największą atrakcją, otworzyła możliwość powstania architektury, która została symbolem miasta. Nowoczesna architektura nadała temu miejscu nowe znaczenie przestrzenne i funkcjonalne.

Przez Walencję przepływała rzeka Turia, która powodowała powodzie. Po ostatniej z nich w 1957 roku podjęto decyzję zmiany biegu koryta rzeki, a następnie zbudowania sztucznego zbiornika wody i tamy, co spowodowało, że rzeka jako taka w tym miejscu przestała istnieć. Pozostało koryto rzeki, które trzeba było zagospodarować. Pierwszym pomysłem była budowa drogi szybkiego ruchu, co podzieliłoby przestrzenie Walencję na 2 części. Jednak pomysł, który zrealizowano to zmiana byłej przestrzeni rzecznej w ciąg pieszy. Stał się on centralną osią miasta, a jednocześnie jedną z największych jego atrakcji. Znajdują się tu różne sektory:

1. od chronionej przyrody z jeziorem, w którym można oglądać łabędzie, kaczki, ryby czy żółwie,
2. poprzez miejsca wypoczynku, z ławeczkami, małą architekturą i dużą ilością różnego rodzaju elementów z wodą od fontann, przez ukształtowane zbiorniki wodne do naturalnego jeziora, otoczonego różnorodną roślinnością,

3. oryginalne place zabaw, z których najsłynniejszy jest zakątek „Guliwera”,

4. aż po różnego rodzaju urządzenia sportowe, a w szczególności boiska do gry w piłkę nożną, koszykówkę, tenisa ziemnego oraz mini stadion lekkoatletyczny, każde z miejscem dla widowni i większym lub mniejszym zapleczem sanitarnym.

Cały ciąg pieszy, to ścieżka zdrowia, na której spotkać można zarówno osoby biegające, jak i jeżdżące na rolkach czy rowerach. W wielu miejscach zainstalowane są urządzenia do ćwiczenia, na podobieństwo wyposażenia siłowni.

Pałac Muzyki – z pięknym zagospodarowaniem, przed którym znajduje się fontanna, wieczorem podświetlona różnymi kolorami, gdzie przy muzyce zdaje się, że kolorowa woda tańczy w rytmie muzyki. Odbywają się tu spektakle muzyki operowej, teatralne i taneczne.

Miasto nauki i sztuki (il. 1) – uznawane za dzielnicę przyszłości, w którym znajdują się: opera, muzeum nauki i sztuki, nowoczesne kino typu Imax, planetarium, oceanarium z delfinarium (il. 3) i liczne restauracje.

Przestrzeń po byłej rzece jest na tyle wyodrębniona z otoczenia, że powstająca tu zabudowa nie musiała podporządkowywać się zastępowemu zainwestowaniu. Zielony ciąg rekreacyjny jest zagospodarowywany do dnia dzisiejszego. Powstała przestrzeń o nowej funkcji wymagała nowej kubatury. Idealne pole do popisu dla współczesnych architektów. To właśnie nowa funkcja i zagospodarowanie przestrzeni umożliwiły powstanie nowoczesnej architektury, a ona nadała tej przestrzeni swoisty charakter, stając się znakiem miejsca. W szczególności Pałac Sztuki staje się symbolem, tak na przykład puchar dla zwycięzcy Formuły 1 (w tym roku pierwszy raz odbyła się w Walencji) był w kształcie swoistej miniaturowego obiektu.

Ciąg ten stał się kilkukilometrową osią miasta, ząglębioną w stosunku do otaczającego terenu na

1. Walencja – Miasto Nauki i Sztuki / Valencia – The City of Science and Art 2. Walencja – Stare Miasto / Valencia – The Old City
3. Walencja – Oceanarium / Valencia – The Aquarium 4. Monaco 5. Saragossa – EXPO 2008 6. Benidorm

kilka metrów, do której przylega stare miasto i nowoczesna zabudowa. Liczne mosty zawieszane nad ciągiem pieszym to zarówno historia, jak i nowoczesne kształty nadane nowym budowlom. Samo przejście pod nimi nie zawsze jest przyjemne, ze względu na niskie i często nieodnowione dolne części. Dwa z nich, z których jeden został dopiero oddany do użytku zaprojektował Santiago Calatrava, który jest również twórcą kilku budynków Miasta Nauki i Sztuki.

Spacerując po Turii oglądamy nie tylko jej zagospodarowanie, ale również przestrzeń ją otaczającą. W zależności od miejsca, w którym się znajdujemy, widać historyczną zabudowę, w różnym stanie technicznym i nowoczesne budynki o różnych kształtach, w większości kilkunasto lub kilkudziesięciopiętrowe. Zarówno część historyczna jak i nowoczesna to bardzo ciekawa zabudowa, jednak o różnej formie. Powstały ciąg pieszy uporządkował tę przestrzeń, stając się buforem między tymi światami a jednocześnie łącząc je.

Znak miasta powstający dzięki ogólnoświatowej imprezie

Wygrywając w rywalizacji o organizację EXPO zyskuje się nie tylko dochód z takiej imprezy, ale sławę i to na cały świat. Taki sukces można osiągnąć przedstawiając ciekawą koncepcję urbanistyczną i architektoniczną, oczywiście z całym niezbędnym zapleczem i pomysłem tematycznym.

Wyścig państw i miast do sławy, również umożliwia powstanie znaku architektonicznego. Wiele miast stara się o organizację EXPO, które w tym roku odbyło się w Hiszpanii – w Saragossie. Ta wystawa przyczyniła się do powstania architektury na jej użytek, a budynki te zyskały dzięki temu sławę. Chęć starania się o organizację EXPO 2008 to również pomysł na przestrzeń, w której wystawa zostanie zorganizowana i jej zagospodarowanie. Przestrzennie wybranie miejsca na Międzynarodową Wystawę Targów było bardzo trafne. Teren przylega bezpośrednio do rzeki Ebro, co jeszcze bardziej podkreśla tegoroczną tematykę:

„Woda a zrównoważony rozwój”. Z wielu miejsc obszaru wystawy i jej budynków można było oglądać miasto. Dodatkową atrakcją umożliwiającą podziwianie terenów zarówno EXPO, jak i Saragossy była kolejka linowa wisząca nad terem wystawy i jej okolic.

EXPO 2008 w Saragossie (il. 5) imponowało różnorodnością form architektonicznych. Od zabudowy niskiej o organicznych kształtach, poprzez wyższe budynki na rzucie prostokątów, aż do wysokiego budynku wznoszącego się na rzucie półkola. Do budowy obiektów użyto różnych materiałów budowlanych: betonu, szkła, drewna i innych. Zarówno kształty budynków, jak użyte materiały sprawiły, że na jednym obszarze o wspólnej funkcji powstały obiekty o całkiem odmiennej formie, ale każdy z nich był na swój sposób oryginalny. Wspólnym elementem łączącym te budynki, była woda w różny sposób eksponowana. Woda tworzyła ściany budynków, otaczała je tworząc wrażenie, że jest on posadowiony na wodzie. Na terenie były liczne baseny, w których można zamoczyć nogi i wodospady oraz zadaszenia, spod których wydobywała się wodna mgiełka.

Były również części edukacyjne, nie tylko dla dzieci, ale także dla wielu dorosłych, którzy mogli się wiele dowiedzieć o potrzebach człowieka oraz ważnej roli wody i przyrody w naszym istnieniu. Tematyka wystawy pomogła w oryginalnym przedstawieniu stoisk poszczególnych krajów, z czego Polska na tle innych wypadła bardzo dobrze.

Atrakcje będące znakiem miejsca

Próbie zaistnienia i ściągnięcia dużych rzesz turystów podjęło miasto Benidorm, które chciało zaistnieć na mapach świata. Znakiem, jakie miało je rozślawić miała być nowoczesna przestrzeń, składająca się praktycznie tylko z wysokiej zabudowy (il. 6).

Benidorm jest miastem współczesnym, zabudowanym nowoczesną architekturą, próbującą doścignąć miasta „drapaczy chmur”. Powstały tu wieżowce jeden koło drugiego. Jednak okazuje się, że ta

nowoczesna architektura nie jest w stanie zachwyć sama sobą, na tyle żeby przyciągnąć turystów przez cały rok. Atrakcją tego miejsca jest jego górzyste położenie, morze i ciepły klimat. Jednak to wszystko okazało się być zbyt mało, żeby zapewnić wykorzystanie tak dużej ilości miejsc noclegowych i zaplecza turystycznego. Miasto szuka rozwiązania dla tego problemu, który zmniejsza się jedynie w okresie letnim, kiedy zjeżdża się więcej turystów. Próba przyciągnięcia ludzi to szukanie atrakcji typu: parki wodne, świat egzotycznych zwierząt, kluby rozrywki, Benidorm Palace – rozrywka typu pokazy akrobatyczne, muzyka i śpiew, oczywiście mnóstwo restauracji i kawiarni. Właśnie te atrakcje (a w szczególności Aqualandia) rozmieszczone w pięknym górzystym położeniu, a nie wieżowce, są znakiem tego miejsca.

Miasto ze sławą ukształtowaną historycznie

Istnieją miejsca, które same w sobie są utrwalonym symbolem, znanym na całym świecie. Takim przykładem jest Monte Carlo, dzielnica Monako. Miejsce, które zasłynęło z kasyn, uzdrowisk, pięknego położenia i krajobrazu oraz Grand Prix Monako (jedna z najbardziej prestiżowych imprez Formuły 1), nie musi szukać symbolu w formie dzieła architektonicznego.

Monako zbudowane na skałach, z zabytkową i nową architekturą nie przyciąga ludzi bryłą, lecz ukształtowanym przez ludzi charakterem miejsca. Słynne kasyna, wyścigi Formuły 1, to są atrakcje przyciągające turystów. Ciepły klimat, przepięknie wpisana w skałach architektura, setki łodzi (il. 4), najslawniejsi i oczywiście najbogatsi ludzie. Tu po prostu wypada być. To jest jedno z miejsc gdzie historia miejsca spowodowała, że stało się słynne na całym świecie. Monako nie szuka sławy przez oryginalną zabudowę, to architekci szukają sławy projektując w nim architekturę.

Historyczna zabudowa znakiem miasta

Mimo że dzisiejsza zabudowa często rządzi się przypadkiem, to jednak w większości przestrzeni hi-

storycznie ugruntowanych rozwija się i uzupełnia według określonych reguł.

Idealnym przykładem miasta, którego zabudowa jest historyczna to Kraków, którego znakiem jest zabytkowa przestrzeń i architektura. Jednak stare miasto, jakie chciałam przedstawić jest w Walencji, ponieważ właśnie tam stara tkanka przeplata się z dużą ilością nowej zabudowy.

Współczesna architektura pojawia się w częściach starówek, gdzie wchodzimy w świat wcześniejszych epok. To zazwyczaj miejsca, które są chronione przed mocną ingerencją nowoczesnej zabudowy.

Opisany wcześniej ciąg pieszy w Walencji przylega bezpośrednio do przestrzeni starego miasta. Na starym mieście nowoczesna architektura podporządkowuje się istniejącej zabudowie i historycznemu układowi przestrzennemu (il. 2).

Na obszarze starego miasta nowa architektura powstaje z pełnym poszanowaniem do istniejącej przestrzeni ukształtowanej historycznie i obiektów architektonicznych. Nowa zabudowa jest kształtowana z wykorzystaniem nowoczesnych materiałów budowlanych i kształtów, ale podporządkowuje się zastęmu układowi wysokością i gabarytami uzupełniając historyczny układ. Często nowe realizacje, wykonuje się tam zostawiając sam front historycznego budynku i dobudowując całą resztę.

Miasta mogące poszczycić się zabytkową przestrzenią, powinny ją chronić przed nowymi symbolami w postaci nowoczesnej architektury. Jest tyle miejsc w każdym mieście, gdzie może powstać nowoczesna architektura, jako jego znak, że można pozostawić świat przeszłych epok nie ingerując w niego agresywną nowością.

Dzieło architektoniczne znakiem miejsca

Może przychodzi era, gdzie przestaniemy zastanawiać się nad przestrzennym usytuowaniem budynków, bo zaczną one wędrować jak Wóz Drzymały. Już coraz częściej nowoczesna architektura, to nie

pomysł na jej kształt, przestrzeń, w której powstaje, ale wykorzystanie najnowszych technologii. „Tańczący budynek” jak często jest określany projekt Davida Fiszera obiektu Dynamic Tower ma stanąć w Dubaju, a podobny jest planowany w Moskwie. Budzi on ciekawość nie tylko u osób zainteresowanych architekturą. Wyróżnia się on nie tylko tym, że ma mieć obrotowe piętra, ale również ma zaspokoić zapotrzebowanie na energię dla siebie i pobliskich budynków. W tym celu wykorzystane mają być baterie słoneczne i turbiny wiatrowe.

Możliwe, że „tańczący budynek” stanie się znakiem miejsca, pytanie tylko na jak długo. Pomysł ten na pewno będzie powielany, udoskonalany i tak jak pierwsze wieżowce wzbudzały zachwyt i rozstawały miejsce, a dzisiaj już „poszły w zapomnienie”, tak te niezwykle budynki z najnowszymi technologiami przy ich dużym nasyceniu przestaną zadziwiać.

Przy tak dużej i szybkiej ekspansji nowoczesnej zabudowy, szukającej wszystkiego naj i oczywiście oryginalności, zdaje się, że zaistnienie nowych obiektów na arenie lokalnej, krajowej czy międzynarodowej to już nie tylko dzieło architektoniczne samo w sobie, ale przestrzeń, której funkcja jest oryginalna, niepowtarzalna czy znana, umożliwiająca rozstawienie zabudowy w niej powstałej. Liczy się również

klimat geograficzny, naturalne środowisko, jakim są góry, morze i inne wody. To również coraz większy nacisk na oprawę dzieła architektonicznego przez zieleń, małą architekturę i zawsze modną wodę w różnym wydaniu.

Architektura i cała sztuka dziś nie jest wyrażeniem plastycznym jakiegoś określonego ideału, jest wyrażeniem każdego ideału, któremu twórca potrafi nadać formę. (...) Naczelną wartością stała się nie tyle sama sztuka zwana architekturą, co „konwencja” umożliwiająca przychylnie zaakceptowanie nowych kształtów i ich przyjazny odbiór [2].

W tym wyścigu zadziwienia czymś nowym w architekturze, Polska może stać się ciekawa dla turystów przez swoją niepowtarzalność. Wysokich i oryginalnych budynków jest na całym świecie mnóstwo i powstaje jeszcze więcej, w coraz krótszym czasie. Jeżeli unikniemy wyścigu w tym kierunku, a zaczniemy dbać o historyczne części miast, a nowe będą przyjazne dla ludzi, to może się okazać, że nasz znak, jako przestrzeń przyjazna człowiekowi, może stać się ciekawszy od innych.

Znakiem miejsca znanego w świecie czy w danym regionie staje się powiązanie pomysłu na przestrzeń urbanistyczną, czy architektoniczną z atrakcjami rekreacyjnymi, sportowymi, kulturalnymi oraz imprezami o zasięgu międzynarodowym.

PRZYPISY

[1] J. Gyurkovich, *Forma i kontekst*, Czasopismo Techniczne, z. 13/2007, Wyd. PK, Kraków 2007, s. 57.

[2] D. Kozłowski, *O pięknie architektury (współczesnej) – uwagi o ułomności rzeczy użytecznych* Czasopismo Techniczne, z. 13/2007, Wyd. PK, Kraków 2007, s. 77.